

KRONIKA

Turyzm 2010, 20/1

Badania nad zjawiskiem turystyki, które obejmuje dzisiaj setki milionów ludzi i stanowi ważną część dochodu narodowego wielu państw, po okresie dezintegracji branżowej (geografia, ekonomia, socjologia, historia itp.) zdaje się zmierzać do pewnego etapu integracji wyrażającego się w Polsce praktycznym (ale nie formalnym) uznaniem istnienia nauk o turystyce.

Czasopismo „Turyzm/Tourism”, pragnąc jak najlepiej służyć zintegrowanemu rozwojowi badań nad turystyką, postanowiło wprowadzić obok podstawowych działów (Artykuły, Notatki naukowe, Sprawozdania i Recenzje) nowy tytuł: Kronika, w którym będziemy prezentować badaczy zajmujących się zjawiskami turystyki, reprezentujących różne dziedziny nauki. W ten sposób pragniemy przybliżyć, ale również rejestrować twórców badań naukowych nad turystyką.

Pierwszą osobą, która przyjęła zaproszenie Redakcji naszego czasopisma do prezentacji swojej drogi naukowej jest znakomita belgijska uczona Profesor Myriam Jansen-Verbeke – geograf z podstawowego wykształcenia, która zdobyła bardzo szeroką i wszechstronną wiedzę z wielu dziedzin i dyscyplin naukowych, wykorzystując ją do analiz opisów i interpretacji różnych aspektów turystyki.

Profesor Verbeke należy do grona pionierów walczących o wprowadzenie do programów uniwersyteckich kierunków studiów z zakresu turystyki i uznanie tej wiedzy za dyscyplinę naukową. Zainteresowania badawcze Pani Profesor koncentrują się głównie wokół planowania przestrzeni i turystyki kulturowej, a także zajmuje się turystyzmem jako narzędziem rozwoju regionalnego oraz bada miejsca dziedzictwa w aspekcie turystyki. Spośród wielu funkcji i członkostw w stowarzyszeniach czy gremiach warto wspomnieć, że od 1990 r. jest aktywnym członkiem wybieralnym Międzynarodowej Akademii Badań nad Turyzmem (International Academy for Tourism Studies) oraz członkiem Sieci Badawczej Turyzmu Dziedzictwa Światowego (Research Network for World Heritage Tourism) w Kanadzie.

Po wielu latach niezwykle pracowitej działalności naukowej i dydaktycznej, na co wskazują m.in. wykłady i seminaria prowadzone na uniwersytetach i w placówkach naukowych w Kanadzie, Chinach, Danii, Ekwadorze, Francji, Niemczech, Izraelu, Włoszech, Chorwacji, Polsce, Portugalii, Południowej Afryce, Hiszpanii, Wielkiej Brytanii, Stanach Zjednoczonych i Wietnamie, Profesor Myriam Jansen-Verbeke w kwietniu 2009 r. przeszła na emeryturę w Katolickim Uniwersytecie Leuven w Belgii, tym samym, na którym w latach 1961–1965 ukończyła studia geograficzne.

Drukując wspomnienia Pani Profesor, Redakcja czasopisma „Turyzm/Tourism” pragnie serdecznie podziękować Jej za dotychczasowy efektywny udział w Radzie Redakcyjnej czasopisma „Turyzm/Tourism” i życzyć następnych wielu lat prowadzenia aktywności naukowej w dobrym zdrowiu.

Redakcja

Leuven, kwiecień 2009

Myriam Jansen-Verbeke

MOJA DROGA NAUKOWA:

OD GEOGRAFII DO TURYZMU,
OD TURYZMU DO GEOGRAFII TURYZMU

Moje zawodowe przeznaczenie związane z turystyką mogło być zapisane w gwiazdach, skoro urodziłam się w Brugii (Belgia), historycznym mieście, które obecnie znajduje się na liście dziedzictwa światowego UNESCO i jest jedną z najpopularniejszych miejscowości turystycznych.

Gdy byłam nastolatką geografia była moim ulubionym przedmiotem; kojarzyłam ją z odkrywaniem świata i podróżami! Studia na Uniwersytecie Katolickim w Leuven (Belgia), zakończone dyplomem (1961–1965), stanowiły podwalinę moich przyszłych ambicji naukowych na polu geografii miast¹. W następnych latach seminaria w Londyńskiej Szkole Ekonomicznej (London School of Economics), dotyczące problemów miejskich w globalnej perspektywie, otworzyły mi okno na świat.

W latach 1976–1995 pracowałam jako badacz/wykładowca na Wydziale Geografii i Planowania Przestrzennego w Katedrze Policy Sciences w Uniwersytecie Nijmegen (Holandia)². Zaoferowano mi tam wspierać możliwość pracy nad doktoratem. Temat

pracy brzmiał: *Czas wolny, wypoczynek i turystyka w miastach historycznych* (1988). Kwestie planowania w miastach historycznych stały się przedmiotem moich prac terenowych.

Zaangażowałam się w europejski ruch „Planowanie Przestrzenne w Europie” (*Spatial Planning Education in Europa*) oraz w projekty Tempus i AESOP (Association of European Schools of Planning – Stowarzyszenie Europejskich Szkół Planowania)³. Poprzez program Tempus skontaktowałam się z wydziałami planowania miast na wielu uniwersytetach europejskich, zwłaszcza polskich. To był mój pierwszy kontakt z Wydziałem Geografii w Uniwersytecie Łódzkim, gdzie geografia turystyki była już od dawna włączona do programu nauczania.

W tamtym okresie wiele przemawiało za skupieniem się na kwestiach planowania w turystyce (VERBEKE 1987)⁴. Trend polegający na badaniu rozwoju miejscowości oraz ich marketingu stał się modny i było na niego zapotrzebowanie wśród władz lokalnych. Wiele studiów miast zostało przeprowadzonych

w Holandii i Belgii, ale również w Melace (Malezja), Hanoi (Wietnam), Stellenbosch (RPA) etc. W Krakowie i Łodzi (Polska) braliśmy udział w warsztatach na temat rewitalizacji miast oraz waloryzacji zasobów kulturowych (JANSEN-VERBEKE 1993)⁵.

W późnych latach 80. pomimo rosnącej świadomości co do ekonomicznego potencjału turystyki, pozytywnego i negatywnego wpływu turystyki masowej na różnego typu miejscowości, potrzeby zarządzania i monitorowania turystyki przez władze lokalne i państwowe, nie był on jeszcze uznawany za pole badań naukowych na własnych prawach, ani też jako ważny element opracowywania strategii. Zwłaszcza stare, tradycyjne uniwersytety w Europie Zachodniej nie uwzględniały tej nowej specjalności. Aby nauka o turystyce mogła się rozwijać potrzebna była kreatywna, globalna sieć oraz inicjatywy, takie jak założenie Międzynarodowej Akademii Turystyki (International Academy for the Study of Tourism – IAST) w 1988 r. czy wydanie kilku specjalistycznych pism naukowych (np. *Annals of Tourism Research* – pierwsza edycja w 1973 r., *Tourism Management* i wiele innych).

Moje członkostwo w Międzynarodowej Akademii (od 1990 r.) i radach redakcyjnych kilku pism naukowych na temat turystyki⁶ było bardzo inspirujące, a przede wszystkim dawało okazję do międzynarodowej wymiany poglądów, projektów itp. Najbardziej pozytywną stroną włączenia się do sieci międzynarodowej była możliwość wygłaszania gościnnych wykładów na różnych uniwersytetach Europy (w Portugalii, Anglii, Szkocji, Danii, Polsce, Hiszpanii, Niemczech, Francji, Włoszech), jak również w Turcji (Istambuł), USA (Menomomie), Kanadzie (Waterloo University), Wietnamie (Hanoi), RPA (Stellenbosch i Bloemfontein), Ekwadorze (Guayaquil) i Chinach (Pekin). Rola międzynarodowego ambasadora badań nad turystyką motywowała też do udziału w konferencjach międzynarodowych dotyczących turystyki, czasem jako główny mówca lub też mówca, organizator, wydawca materiałów pokonferencyjnych etc.

Dynamika nowej gospodarki wypoczynkowej, gwałtowny rozwój przemysłu turystycznego oraz związki z działalnością kulturalną i przedsiębiorstwami handlu detalicznego zdecydowanie zmieniły podejście/opinię, aż w końcu przeniknęły do środowiska akademickiego i rad uniwersyteckich. Młode i komercyjne uniwersytety w Europie pierwsze uwzględniły turystykę, planowanie i marketing, podczas gdy bardziej tradycyjne uniwersytety były (i w pewnym sensie nadal są!) niechętne, by uznać studia nad turystyką za pełnowartościową dyscyplinę naukową. Finansowanie z sektora prywatnego – przemysł turystyczny, lub przez Unię Europejską umożliwiło niektórym uczelniom włączenie turystyki, wypoczynku i czasu wolnego do programów nauczania. Czerpią one korzyści z tej innowacji, przyciągając rzesze studentów.

W latach 1993–1996 stanęłam przed zadaniem wprowadzenia przedmiotu „zarządzanie turystyką” na Erasmus University w Rotterdamie (Holandia). Przedsięwzięcie to, sponsorowane przez BEWETOIR – grupę holenderskich firm związanych z turystyką – miało na celu rozwinąć turystykę jako „szanowaną” i cenną domenę naukową, mającą wiele implikacji dla przedsiębiorczości. Ale najwyraźniej strukturalna przepaść między teorią a praktykami biznesowymi jeśli chodzi o zjawisko turystyki nadal istnieje.

Chęć osiągnięcia sukcesu naukowego w dziedzinie turystyki i publikacji była czerwoną linią biegnącą przez moją karierę. W roku 1994 zatrudniono mnie jako profesora na Uniwersytecie Katolickim w Leuven w Belgii, na Wydziale Geografii, Katedrze Nauk Ścisłych. Objąwszy tę funkcję rozpocząłam polityczny i naukowy lobbing, aby turystyka stała się specjalnością akademicką. Ustanowienie w 2001 r., we Flandrii, nowego modelu międzyuczelnianego uwzględniającego turystykę jako specjalność doktorancką, było kamieniem milowym. Rosnące zainteresowanie i poparcie dla edukacji, badań i polityki turystycznej mogą być postrzegane jako wynik większych nacisków i poparcia ze strony profesjonalnego rynku turystycznego. Z pewnością jednak rozwój ten służył również twórcom polityki i organizacjom rządowym. Potrzebowali oni pewnego naukowego wsparcia do realizacji ich ambicji na polu rozwoju turystyki, jak również informacji o wpływie ekonomii na promocję konkretnych kampanii oraz wiedzy niezbędnej do rozwoju narzędzi marketingowych w celu kreowania marki poszczególnych miejsc i regionów. Utworzenie Centrum Polityki Turystyki na Uniwersytecie Leuven w 2002 r.⁷ wzbudziło nadzieję na likwidację rozdzwień między teoretycznymi a praktycznymi studiami nad turystyką. Ta podwójna ambicja co do badań akademickich i praktycznych okazała się być utopią w większej części krajobrazu uniwersyteckiego i politycznego.

Ostatnio badania moje skupiają się bardziej na roli turystyki w zmieniającym się krajobrazie miejskim, włączając w to waloryzację zasobów kulturowych jako sposób rozwoju zrównoważonych i unikatowych miejsc turystycznych⁸. Podejście geograficzne wymaga wydajnych narzędzi analitycznych do pomiaru i koherentnych obserwacji rysujących się wzorów/regularności w krajobrazach turystycznych, lecz przede wszystkim zastosowania wszelkich możliwości i metod do identyfikacji czynników zmian wynikających z turystyki. Proces „turystyfikacji” jest złożony; jego analizowanie i monitorowanie wymaga dogłębnych badań terenowych, sporządzania map turystycznego spektrum możliwości i ruchu turystycznego, dokonywania pomiarów poziomów pojemności turystycznej, oraz określenia sił rządzących klastrami/klasteringiem. Aby otrzymać taki przekrój dynamiki miejskiej, należy przestudiować koncepcje teoretyczne i modele.

Jak dotąd, dziedzina zarządzania miejscami turystycznymi inspirowana jest głównie licznymi studiami przypadków, ale brak w niej badań porównawczych, najświeższych danych oraz dobrej jakości map.

To sprowadza nas ponownie do zasadniczego problemu geograficznych i przestrzennych aspektów turystyki. Możliwość uczestniczenia w projekcie EU-ESPON (2004–2007)⁹ dotyczącym przestrzennych aspektów dziedzictwa kulturowego była silną motywacją, by połączyć kulturę i turystykę, wiejski i miejski, ludzi oraz miejsce i produkt w nowatorski sposób¹⁰.

Rezultatem tego projektu europejskiego jest bogate źródło inspiracji dla przyszłych badań na polu zarządzania dziedzictwem, turystyki kulturowego oraz lokalnego rozwoju. To terytorialne podejście do turystyki dziedzictwa kulturowego może być również zastosowane w przypadku badań nad zarządzaniem wizytami w miejscach dziedzictwa lub też w planowaniu rozwoju turystyki w Miejscach Dziedzictwa Światowego.

Jako że moja praca na Uniwersytecie Leuven dobiegła końca (w kwietniu 2009 r.) moje działania i zainteresowania zwrócone są teraz ku lekturze i pisaniu, gościnnym wykładom, pracy w szkołach letnich oraz udziału w sieciach (takich jak WHTRN¹¹) i projektach międzynarodowych. Przyszedł czas, by częściej przeglądać broszury biur podróży, cieszyć się krajobrazami i... opowiadać historie o przeszłości!¹²

PRZYPISY

¹ Asystent naukowy na Uniwersytecie Leuven w ramach NFWO (National Fund for Scientific Research).

² Badacz/wykładowca w dziedzinie planowania regionów i miast na Wydziale Turystyki i Rekreacji w Katedrze Policy Science Uniwersytetu Katolickiego w Nijmegen w latach 1975–1996 (obecnie Radboud University Nijmegen).

³ Członek kadry kierowniczej w latach 1989–1995 w AESOP – Association of European Schools of Planning (Stowarzyszenie Europejskich Szkół Planowania).

⁴ M. JANSEN-VERBEKE, A. DIETVORST, 1987, *Leisure, recreation and tourism: a geographical view on integration*, Wydanie specjalne: „Interrelationships of Leisure, Recreation and Tourism”, *Annals of Tourism Research*, vol. 14–3, s. 361–375.

⁵ M. JANSEN-VERBEKE, 1993, *Tourism and historical heritage: physical planning and management issues. The Kraków challenge*, [w:] K. Broński i in. (red.), *Managing Tourism in Historic Cities*, Międzynarodowe Centrum Kulturalne, Kraków, s. 71–80.

⁶ Członek rad redakcyjnych następujących czasopism:

- *Annals of Tourism Research* ISSN 0160-7383,
- *Event Management*, ISSN 1065-270,
- *Tourism Culture & Communication*, ISSN 1098-304X,
- *Tourism and Hospitality Research*, ISSN 1467-3584,
- *Tourism/Turystyka* ISSN 0867-5856,
- *Acta Turistica Nova*, ISSN 1846-4394.

⁷ Myriam Jansen-Verbeke była założycielką i koordynatorem tego Centrum od 2001 do 2005 r.

⁸ M. JANSEN-VERBEKE, E. LIEVOIS, 1999, *Analysing heritage resources for urban tourism in European Cities*, [w:] D. G. Pearce, R.W. Butler (red.), *Contemporary Issues in Tourism Development: Analysis and Applications*, Routledge, London & New York, s. 81–107; M. JANSEN-VERBEKE, E. LIEVOIS, 2004, *Urban tourism landscapes: research based destination management*, [w:] K.A. Smith, C. Scott (red.), *Proceedings of the New Zealand Tourism and Hospitality Research Conference. 2004 Wellington*, s. 170–179.

⁹ ESPON 1.3.3 (2007) *The role and spatial effects of cultural heritage and identity*.

¹⁰ M. JANSEN-VERBEKE, G.L. PRIESTLEY, A.P. RUSSO (red.), 2008, *Cultural Resources for Tourism: Patterns, Processes, Policies*, Nova Science Publishers, New York.

¹¹ WHTRN: World Heritage Tourism Research Network.

¹² Based on M. JANSEN-VERBEKE, 2010, *Milestones, scenic views and tourist traps along my academic path*, [w:] S. Sith (red.), *The Discovery of Tourism*, Emerald, s. 209–223.

WYBRANE POZYCJE BIBLIOGRAFII NA TEMAT TURYSTYKI, REKREACJI I WYPOCZYNYKU PROFESOR MYRIAM JANSEN-VERBEKE¹

Książki, rozdziały w książkach (z ISBN)

JANSEN-VERBEKE M., 1989, *Inner cities and urban tourism resources in the Netherlands: new challenges for local authorities*, rozdział 12, [w:] P. Bramham i in. (red.), *Leisure and Urban Processes: Critical Studies of Leisure Policy in West European Cities*, Routledge London–New York, s. 213–253.

JANSEN-VERBEKE M., 1990, *Leisure + shopping = tourism product Mix*, rozdział II. 7, [w:] G. Ashworth, B. Goodall (red.), *Marketing Tourism Places*, Routledge, London–New York, s. 128–137.

JANSEN-VERBEKE M., 1993, *Tourism and historical heritage: physical planning and management issues. The Kraków challenge*, [w:] K. Broński i in. (red.), *Managing Tourism in Historic Cities*, International Cultural Centre, Kraków, s. 71–80.

JANSEN-VERBEKE M., 1993, *Sustainable tourism development*, [w:] L. Hens i in. (red.), *Environmental Management*, rozdział 2.1, VUB Press, Brussels.

- JANSEN-VERBEKE M., 1994, *Synergy between shopping and tourism; the Japanese Experience*, [w:] W. Theobald (red.), *Global Tourism; the Next Decade*, Butterworth Heinemann, Oxford, s. 347–362.
- JANSEN-VERBEKE M., 1994, *Tourism: Quo vadis?*, Summarized version: Inaugural Lecture, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 29 ss.
- JANSEN-VERBEKE M., VAN DE WIEL E., 1995, *Tourism in urban revitalisation policies*, [w:] G. Ashworth, A. Dietvorst (red.), *Tourism and Spatial transformations: Implications for Policy and Planning* CAB International, Wallingford, UK, s. 129–145.
- JANSEN-VERBEKE M., 1996, *A regional development model for industrial heritage tourism*, [w:] M. Robinson, N. Evans, P. Callaghan (red.), *Tourism and Culture, Managing Cultural Resources for the Tourist*, Northumbria, Newcastle, s. 209–222.
- JANSEN-VERBEKE M., red., 1996, *The spawn of information technology in travel business: Challenges and Opportunities*, GEBTA study, Research report, n° 6, Center for Tourism Management – EUR, Rotterdam.
- JANSEN-VERBEKE M., 1997, *Urban tourism: managing resources and visitors*, [w:] S. Wabab, J. Pigram (red.), *Tourism Development & Growth. The Challenge of Sustainability*, Routledge, London–New York, s. 237–256.
- JANSEN-VERBEKE M., 1998, *Le tourisme culturel dans les villes historiques. Revitalisation urbaine et capacité de charge: le cas de Bruges*, [w:] G. Cazes, F. Potier (red.), *Le Tourisme et la Ville: Expériences européennes*, L'Harmattan, France, s. 81–97.
- JANSEN-VERBEKE M., 1998, *The synergism between shopping and tourism*, [w:] W. Theobald (red.), *Global Tourism: the Next Decade*, Second & Revised Edition, Butterworth Heinemann, Oxford, s. 428–445.
- JANSEN-VERBEKE M., LIEVOIS E., 1999, *Analysing heritage resources for urban tourism in European cities*, [w:] D.G. Pearce, R.W. Butler (red.), *Contemporary Issues in Tourism Development: Analysis and Applications*, Routledge, London & New York, s. 81–107.
- JANSEN-VERBEKE M., 2000, *pojęcia: Life cycle*, s. 357–358, *Shopping*, s. 532, *Urban tourism*, s. 615–617, [w:] *Encyclopedia of Tourism*, red. J. Jafari, Routledge London and New York, 683 ss.
- JANSEN-VERBEKE M., 2001, *Urban tourism and tourism research*, [w:] G. Wall (red.), *Contemporary Perspectives on Tourism*, Department of Geography Publication Series, occasional paper n° 17, University of Waterloo, s. 129–142.
- JANSEN-VERBEKE M., DE KEYSER R. (red.), 2002, *Tourism Studies in Bruges*, WES, Brugge, ss. 63.
- JANSEN-VERBEKE M., 2004, *Mutagenecity of cultural events in urban tourist destinations*, [w:] R. Butler, J. Aramberri (red.), *Tourism Development: Issues for a Vulnerable Industry*, Channel View Publications, s. 257–275.
- JANSEN-VERBEKE M., 2005, *Bruxelles Capitale de l' Europe des 25 – un défi pour le tourisme*, [w:] R. Amirou i in. (red.), *Tourisme et souci de l'autre*, L'Harmattan, Paris, s. 307–329.
- ESPON 1.3.3. (współautor), 2006, *The Role and Spatial effects of Cultural Heritage and Identity*, EUROSTAT, Luxemburg, 252 ss.
- JANSEN-VERBEKE M., PRIESTLEY G.L., RUSSO A.P. (red.), 2008, *Cultural Resources for Tourism; Patterns, Processes, Policies*. Nova Science Publishers, New York.
- JANSEN-VERBEKE M., GOVERS R., 2010, *Brussels a Multilayered Capital City in Maitland*, [w:] R. Brent, W. Ritchie (red.), *City Tourism: National Capital Perspectives* CABI, ss. 142–158.
- JANSEN-VERBEKE M., 2010, *Milestones, scenic views and tourist traps along my academic path*, [w:] S. Smith (red.), *The discovery of Tourism*, Emerald, ss. 209–223.
- JANSEN-VERBEKE M., MCKERCHER R., 2010, *The tourism destiny of cultural world heritage sites*, [w:] R. Butler, D. Pearce (red.), *Tourism Research: a Vision 2020*, GoodFellow Publishers, Oxford.

Artykuły

- JANSEN-VERBEKE M., 1985, *Inner city leisure resources*, *Leisure Studies*, nr 4, s. 142–157.
- JANSEN-VERBEKE M., 1986, *Inner city tourism: resources, tourists, promoters*, *Annals of Tourism Research*, vol. 13–1, s. 79–100.
- JANSEN-VERBEKE M., 1986, *Recreational behaviour and attitude of inner city dwellers: some issues of a case study*, *Tijdschrift van de Belgische Vereniging voor Aardrijkskundige Studies*, nr 2, s. 239–259.
- JANSEN-VERBEKE M., 1986, *Contribution à l'analyse de la fonction touristique des villes moyennes aux Pays-Bas*, *Hommes et Terres du Nord*, nr 1, s. 21–30.
- JANSEN-VERBEKE M., 1987, *Women, leisure and shopping*, *Leisure Studies*, nr 6, ss. 71–89.
- JANSEN-VERBEKE M., DIETVORST A., 1987, *Leisure, recreation and tourism: a geographic view on integration*, *Special issue: Interrelationships of Leisure, Recreation and Tourism*, *Annals of Tourism Research*, vol. 14–3, s. 361–375.
- JANSEN-VERBEKE M., 1987, *Le développement des plans touristiques intégrés; une question d'actualité aux Pays-Bas*, *Hommes et Terres du Nord*, nr 4.
- JANSEN-VERBEKE M., 1988, *Freizeit, Fremdenverkehr und Erholung; zwischen Raumforschung und Raumplanung*, *Zeitschrift für Freizeitpädagogik*, nr 3–4, s. 148–157.
- JANSEN-VERBEKE M., ASHWORTH G., 1990, *Environmental integration of recreation and tourism*, *Annals of Tourism Research*, vol. 17, s. 618–622.
- JANSEN-VERBEKE M., 1990, *The linkages and the gaps in European Tourism Planning*, *Built Environment*, *Special issue on Tourist Accommodation*, Guest Editor: B. Goodall, nr 2, s. 145–153.
- JANSEN-VERBEKE M., 1990, *The potentials of rural tourism and agritourism*, *Problems of Tourism*, vol. XII, nr 1/2, Institute of Tourism, Warszawa, s. 35–40.

- JANSEN-VERBEKE M., 1990, *Znaczenie turystyki na terenach wiejskich w Europie*, Problemy Turystyki, Rok XII, nr 1/2 (47/48), Instytut Turystyki, Warszawa, s. 36–48.
- JANSEN-VERBEKE M., 1991, *Tourism in Europe on the eve of 1992*, Annals of Tourism Research, vol. 18–3, s. 529–533.
- JANSEN-VERBEKE M., 1991, *Leisure shopping; a magic concept for the tourism industry*, Tourism Management, s. 9–14.
- JANSEN-VERBEKE M., 1992, *Urban recreation and tourism, physical planning issues*, Tourism Recreation Research, vol. XVII, nr 2, s. 33–45.
- JANSEN-VERBEKE M., VAN DE WIEL E., 1993, *Tourisme et loisirs, instruments de revitalisation urbaine: Le projet „Rives de l’IJ” à Amsterdam*, Hommes et Terres du Nord, nr 2, s. 78–84.
- JANSEN-VERBEKE M., SPEE R., 1994, *A regional analysis of tourist flows within Europe*, Tourism Management, vol. 16–4, s. 73–82.
- JANSEN-VERBEKE M., 1995, *Urban tourism and city trips*, sprawozdanie konferencyjne w Annals of Tourism Research, vol. 22–3, s. 699–700.
- JANSEN-VERBEKE M., GO F., 1995, *Developing sustainable tourism in Vietnam: a strategic approach*, Tourism Management, vol. 16–4, s. 315–325.
- JANSEN-VERBEKE M., VAN REKOM J., 1996, *Scanning museum visitors. Urban tourism marketing*, Annals of Tourism Research, vol. 23–2, s. 364–375.
- JANSEN-VERBEKE M., STEEL L., 1996, *Cross-cultural differences in the practice of hotelmanagement: a study of Dutch and Belgian Hotel Managers*, Tourism Management, vol. 17–7, s. 544–548.
- JANSEN-VERBEKE M., PIZAM A., STEEL L., 1997, *Are all tourists alike regardless of nationality? The perceptions of Dutch tourguides*, Journal of International Hospitality, Leisure and Tourism Management, vol. 1, nr 1, s. 19–39.
- JANSEN-VERBEKE M., 1998, *Tourismification of historical cities*, Annals of Tourism Research, vol. 25–3, s. 739–742.
- JANSEN-VERBEKE M., 1998, *Géographie du tourisme: les pistes de recherches en Flandres*, Tijdschrift van de Belgische Vereniging voor Aardrijkskundige Studies, s. 226–235.
- JANSEN-VERBEKE M., 1999, *Industrial heritage: a nexus for sustainable tourism development*, Tourism Geographies, an International Journal of Tourism Space, Place and Environment, vol. 1, nr 1, s. 70–85.
- JANSEN-VERBEKE M., LIEVOIS E., 2004, *Urban tourism landscapes: research based destination management*, [w:] K.A. Smith, C. Scott (red.), *Proceedings of the New Zealand Tourism and Hospitality Research Conference. 2004*, Wellington, s. 170–179.
- JANSEN-VERBEKE M., VANDENBROUCKE S., TIELEN S., 2005, *Tourism in Brussels, capital of the new Europe*, International Journal of Tourism Research, nr 7, s. 109–122.
- JANSEN-VERBEKE M., 2007, *Cultural resources and the tourismification of territories*, Acta Turistica Nova, vol. 1–1, s. 21–41.
- JANSEN-VERBEKE M., 2008, *A geographer’s Gaze at tourism*, Documents d’Anàlisi Geogràfica, nr 52(2), s. 15–29.
- JANSEN-VERBEKE M., 2009, *The territoriality paradigm in cultural tourism*, Turyzm / Tourism, t. 19, z. 1/2, s. 27–33.
- SUN Y., JANSEN-VERBEKE M., MIN Q., CHENG S., 2010, *Tourism Potential of Agricultural Heritage Systems: An Explorative Study in Longxian Village (Southern China)* Tourism Geographies (w druku).

PRZYPISY

¹ Wykaz nie zawiera publikacji w języku holenderskim oraz sprzed 1989 r.